

Лучик Світлана

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри обліку і оподаткування

Рилєєв Сергій

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри обліку і оподаткування
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ

Мале та середнє підприємництво є рушійною силою економік всіх європейських держав. Для України суб'єкти малого підприємництва складають 99% від загальної кількості, з них 95,9% – це суб'єкти мікропідприємництва. У 2019 р. в малому бізнесу було зайнято 4958,6 тис. осіб, які склали 46% від загального показника зайнятості. Обсяг виробленої ними продукції становив 779,2 млн. грн., або 21,6% від загального обсягу. В цілому малий та середній бізнес в економіці України забезпечує близько 64% доданої вартості та 37% податкових надходжень до бюджету держави [1].

Роль малого підприємництва у світі зростає великими темпами. Якщо ще кілька років тому мале підприємництво відкривалося тільки з метою задоволення свого інтересу – мати свою справу, то зараз жодна країна не може обійтися без участі малого бізнесу в економіці. Малий бізнес швидко прилаштовується до зміни кон'юнктури ринку, економічних і політичних перетворень в державі. Підприємці гнучко реагують на появу нових потреб споживача та їх зміну, оскільки зазвичай їхня діяльність відбувається у сфері послуг. Саме від якості їхньої роботи залежить комфорт нашого життя. Від діяльності суб'єктів малого підприємництва держава має додаткові доходи у вигляді податкових надходжень, надходжень до фонду соціального страхування та пенсійного фонду. Підприємці складають значну частину середнього класу.

З іншого боку, мале підприємництво є найуразливішою сферою в національній економіці, тому що першими потрапляють під дію фінансових криз та пандемій. Відсутність достатнього фінансового резерву, який би дозволив утриматися в скрутні часи, може призвести до скорочення працівників та згорання бізнесу. В результаті довготривалого карантину, викликаного Covid-19, в Україні дуже постраждала сфера послуг. Її діяльність має безпосередньо контактний характер, тому ресторани, спортивні зали, перукарні зупинили свою роботу. До роботи в цій сфері у нашій державі залучені 3-4 мільйони осіб.

На допомогу малому бізнесу уряди розвинених країн розгорнули програми підтримки. Так, Німеччина розгорнула найбільш масштабну програму економічної підтримки, на яку було виділено 37% ВВП країни. По-

перше, було скасовано оподаткування прибутку як для фізичних осіб, так і для підприємств до кінця 2020 року. Окрім того, підприємства, в яких працюють до 10 людей, мають право подати заяву на отримання фінансової допомоги у розмірі від 9 до 15 тисяч євро упродовж 3 місяців. На виплату прямих субсидій фізичним особам підприємцям та мікробізнесу буде надано 10 млрд євро. Також були прийняті заходи щодо пільгових умов отримання кредиту та оформлення короткострокових трудових договорів [2]. Італія спрямувала 20% ВВП, щоб протидіяти економічним наслідкам пандемії. Самозайнятим виплачувалось 600 євро упродовж 3 місяців, а роботодавцям компенсували до 50% від зарплат протягом 9 тижнів максимум. У Франції для маленьких підприємств скасована сплата податків та комунальних послуг. Бізнесу, чий щорічний дохід становить менш ніж 1 мільйон євро, або який зазнав 70% збитку через коронавірус, видали щомісячний грант у розмірі 1500 євро [2].

Для боротьби з наслідками коронавірусу державним бюджетом України передбачено 97 млрд гривень, що становить 3% ВВП країни. 3 квітня Верховна Рада ухвалила зміни до Закону про держбюджет на 2020 рік, згідно з якими був створений спецфонд по боротьбі з коронавірусом обсягом 64,7 мільярда гривень. 17.03.2020 р. набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». Даним документом внесено зміни до Податкового кодексу України щодо тимчасового звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій коронавірусної хвороби (COVID-19).

18.03.2020 р. набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». Згідно даного закону: за порушення податкового законодавства суб'єктами господарювання штрафні санкції не застосовуються, окрім визначених в законі випадків; встановлено мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок; продовжено терміни заповнення до 1 липня 2020 р. річної декларації про майновий стан і доходи; не нараховується та не сплачується плата за землю та інші зміни. Дія зазначених змін була обмежена як правило терміном до 31 травня 2020 р.

Протягом 2020-2022 рр. з метою впровадження комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України і підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 р. № 534 затверджено Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-

19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 рр.

У той же час Верховна Рада України 17.11.2020 р. відхилила та відправила на доопрацювання Законопроект № 4313-д «Про внесення змін Податкового кодексу України та інших законодавчих актів про перенесення термінів набрання чинності норм щодо детінізації розрахунків в сфері торгівлі та послуг та лібералізації застосування реєстраторів розрахункових операцій фізичними особами – платниками єдиного податку», який передбачав тільки перенесення строків запровадження нових правил роботи з ПРРО/РРО з 01.04.2021 р. на 01.01.2022 р. (крім тих, які здійснюють «ризикові» операції), без додаткових обмежень.

Відбуваються й інші зміни у податковому законодавстві України, які спрямовані аж ніяк на підтримку бізнесу в умовах COVID-19, а носять скоріше за все фіскально-контролюючий характер.

Слід зазначити, що за даними Міністерства фінансів, станом на 6 листопада 2020 року з фонду боротьби з COVID-19 вже витрачено 39 мільярдів гривень, що становить 59% від загальної суми. Кошти фонду були розподілені таким чином: на стимулювання економіки – 32,6 млрд грн, з них 31,5 млрд грн – на ремонт і реконструкцію доріг; на охорону здоров'я – 16,3 млрд грн; на соцзахист – 11,7 млрд грн; на забезпечення правопорядку – 2,7 млрд грн; на освіту – 0,1 млрд грн. Окремого «коронавірусного фонду» наступного року в Україні не буде: його не передбачає проект бюджету на 2021 рік. Парламент планує лише окремо передбачити кошти на вакцинацію населення від коронавірусу – 2,6 млрд грн, а також 1 млрд на підтримку шкіл у межах боротьби з пандемією [3].

Вважаємо, що підтримка малого бізнесу з боку держави має бути більш відчутна. Також, в даних умовах особливого значення набуває удосконалення обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, насамперед у напрямку оптимізації податкового навантаження на бізнес. Враховуючи обмеженість ресурсів та постійні зміни у податковому законодавстві, все більше підприємств користуються послугами аудиторських та спеціалізованих консалтингових компаній, які надають такі послуги: аудит обліку та звітності за нормами податкового законодавства; рекомендації з мінімізації податкових ризиків, виявлених за підсумками податкового аудиту; розробка податкової стратегії, проекту, компанії або групи, включно з розробкою пропозицій щодо вимог замовника і аналіз альтернатив; податкове консультування, включаючи питання міжнародного оподаткування, такі як «постійне представництво», «звичайні ціни», «валютне регулювання»; супровід при проведенні перевірок податковими органами та іншими фіскальними органами; підготовка та супровід адміністративного або судового оскарження рішень податкових та інших контролюючих органів тощо. Реакція та дії бізнесу в цих умовах мають бути теж бути швидкими. Плани та стратегії розвитку бізнесу повинні постійно переглядатись залежно від змін ситуації.

Література

1. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва.

- Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2020)
2. Еро О. Як врятувати малий бізнес в умовах карантину. URL: <https://delo.ua/opinions/jak-vrjatuвати-malij-biznes-v-umovah-karantinu-367890>. (дата звернення: 05.11.2020)
3. Куди пішли кошти: на що вже витратили більше половини «ковідного» фонду та на що спрямують залишок. Офіційний сайт ТСН. URL: <https://coronavirus.tsn.ua/kudi-pishli-koshti-na-scho-vzhe-vitratili-bilshe-polovini-kovidnogo-fondu-ta-na-scho-spryamuyut-zalishok-1669087.html> (дата звернення: 05.11.2020)

УДК 656.1.7:658.5:338.3

Ляшенко Вячеслав

доктор економічних наук, професор
завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва

Трушкіна Наталія

кандидат економічних наук
старший науковий співробітник відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва

Шевченко Андрій

провідний економіст відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВИРОБНИЧА ІНФРАСТРУКТУРА ТРАНСПОРТУ»

Найважливішою умовою збалансованого сталого розвитку економічних районів України визнано формування й ефективне функціонування транспортно-логістичної системи [1-6], ключовим елементом якої є виробнича інфраструктура.

Аналіз наукової літератури з виробничого менеджменту та транспортної логістики дозволив встановити відсутність єдиного підходу та розуміння категорії «виробнича інфраструктура». Одні вчені пропонують розглядати виробничу інфраструктуру як сукупність інженерних, меліоративних та інших споруд, які забезпечують нормальне функціонування всього комплексу виробництва в межах певної території; інші – як поєднання діючих споруд, будинків, мереж і систем. Існує погляд на виробничу інфраструктуру як на сукупність галузей, тобто організаційно відокремлених об'єктів, що забезпечують нормальний хід суспільного виробництва через надання послуг з обміну результатами діяльності між підприємствами матеріального виробництва. Деякі дослідники вважають, що виробнича інфраструктура являє собою форму організації виробничого процесу і характеризує розміри підприємства в цілому, склад і розподіл транспортних засобів за філіями,